ופסקו בשלמא ריש לקיש כדאמר (א) טעם אלא לר' יוחנן מאי טעמא? אמר ר' אלעזר *ר' יוחנן חזאי בחילמא דמילתא מעליתא אמינא אמר קרא "לי יהיו" בהוייתן יהו, ורבי יוחנן "והיה כי יביאך" "והעברת" מאי עביד ליה? ההוא מיבעי ליה לכדתנא *דבי רבי ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ. אמר ליה רב מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן איפכא מתנינן לה רבי יוחנן אמר לא קדשו בכורות במדבר וריש לקיש אמר קדשו בכורות במדבר, אמר ליה ואפכית נמי תיובתא ואפכיתו לה להא דרבי אלעזר. א"ל לא קדשו (להו) לא הוצרכו ליקדש, אי הכי היינו דידן? קמ"ל *חייב אדם לומר בלשון רבו: שאל קונטרוקוס השר את (א) רבן יוחנן בן זכאי: בפרטן של לוים אתה מוצא עשרים ושנים אלף ושלש מאות, בכללן אתה מוצא עשרים ושנים אלף *(ו)שלש מאות להיכן הלכו? א"ל אותן שלש מאות בכורות היו ואין בכור מפקיע בכור, מאי טעמא? אמר אביי דיו לבכור שיפקיע קדושת עצמו. ועוד שאלו בגיבוי כסף אתה מוצא מאתים ואחת ככר ואחת עשרה מנה דכתיב °בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש וגו' ובנתינת הכסף אתה מוצא מאת ככר דכתיב °ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או אינו בקי בחשבונות - נתן מחצה ונטל מחצה ומחצה שלם לא החזיר? אמר לו משה רבינו גיזבר נאמן היה ובקי בחשבונות היה ומנה של קודש כפול היה. הוי בה רב אחאי מאי קא קשיא ליה "ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו'" הנך לצקת ואינך בי גזא. כתב קרא אחרינא °וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו', ודקא"ל מנה של קודש כפול היה מנא ליה אילימא מיניה (ב) שהרי כאן שבעים ואחד מנה °ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים, ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט, ואם איתא מאה ואחד ככר ואחת עשרה מנה מיבעי ליה, אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט ש"מ מנה של קודש כפול היה ודילמא כללי קחשיב בככרי פרטי לא קא חשיב בככרי, אלא מהכא °ונחושת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל שהרי כאן תשעים ושש מנה ולא מנאן הכתוב [ה] אלא בפרוטרוט שמע מינה מנה של קודש כפול היה, ודילמא פרטא רבה קא חשיב בככרי פרטא זוטא לא קחשיב בככרי *אלא אמר רב חסדא מהכא °והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם והא

תורה אור

שמות ל · שמות לח · שם · שם · יחזקאל מה

ופסקו. משעת החשבון של חומש הפקודים ואילך: (א) טעמיה. "מוהיה כי יביאך" והדר "והעברת": מצוה זו. של בכורות שבשבילה תיכנס לארץ ולהכי סמכינהו רחמנא להדדי: ואפכיתו נמי לרבי אלעזר. ואמריתו (ג) ריש לקיש חזאי בחלום ב] ומתרץ ליה למילתיה דריש לקיש, והא ר' אלעזר תלמידו דר' יוחנן הוה: א"ל. האי דלא קדשו דקאמר ר' יוחנן היינו דלא הוצרכו לקדש אם רוצה להקריבן אינו צריך להקדישן כשאר בהמות חולין שהרי הן קדושין הן משעה שנולדו דהיינו נמי כדלעיל דלר' יוחנן קדשו בכורות במדבר: בלשון רבו. אע"ג דתרוייהו כי הדדי הוו פירושייהו אפ"ה קאמר ליה בלשון שלמדתיה: קונטרוקוס. שם שר: בפרטן של לוים. בגרשון כתיב (במדבר ג) שבעת אלפים וחמש מאות, ובקהת כתיב (שם) שמונת אלפים ושש מאות הרי ששה עשר אלפים ומאה ובמררי כתיב (שם) ששת אלפים ומאתים הרי שנים ועשרים אלף ושלש מאות ובכללן כתיב (שם) כל זכר מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף (ד): מחצית השקל בשקל הקדש. (לגלגלת) לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים הרי מאתים ואחד ככר וי"א מנה ככר הוי ששים מנה ומנה מאה דינר שהן חמשה ועשרים סלעים ושקל דאורייתא הוי סלע חשוב ס' פעמים כ"ה תמצא בככר אלף וחמש מאות סלעים שהן שלשת אלפים חצאי שקלים תמצא לשלשת אלפים ישראל ככר כסף לשלש מאות אלף מאת ככר לשש מאות אלף מאתים ככר, ולשלשה אלפים אלף וחמש מאות סלעים ולחמש מאות איש ר"ן סלעים ולחמשים איש כ"ה סלעים הרי אלף ות"ש ע"ה סלעים צרף סלעים ועשה מהן מנים מכל מאה סלעים ארבע מנים הרי לאלף סלעים מ' מנים ולחמש מאות סלעים עשרים מנים הרי ככר פשו להו רע"ה סלעים שהן אחת עשרה מנה: מחצה שלם לא החזיר. שהיה לו (ה) להשלים מן החצי מאת ככר וחצי וחמש מנים וחצי והוא לא נתן אלא מאה ככר כדכתיב מאת ככר ואע"ג דכתיב (שמות לח) "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים אלמא דיותר ממחצה החזיר אותו פסוק לא הזכיר אותו השר שמתכוין היה לקנטרו בדברים: כפול היה. והיה בככר ק"כ מנים ובאותן מאה ככר הוו מאתים ככר, (ו) והאחד (ככר) וי"א מנה היו האלף וז' מאות ג] וע"ה שעשה ווים לעמודים: כתיב קרא אחרינא. דלא כתיב ביה לצקת ולא קחשיב לכולהו: אילימא ד] מיניה. מהאי קרא גופיה שהרי (ז) (כיון) [ב] אלף ושבע מאות וע"ה יוצא שבעים וחד מנה וא"כ לא מהדר [נ] אלא כמה דכתיב מיהו הנך הוה ליה לקרא למימני בהו בככר וי"א מנה ולא מנאן אלא בפרוטרוט בפרטי' ולא עשה מהן כלל שיתחשבו בככר ש"מ כפול היה: לעולם איכא (ח) למימר לא אהדר [ד] מאתים ככר והא דאמרת אי לאו דכפול היה אמאי לא מנינהו בככר לאו טעמא הוא דבכללי שהגיעו למאה קחשיב בכללי ופרטי כגון חד ככר לא חשיב בככרי לפיכך מנאן בפרוטרוט: ואלפים וארבע מאות שקל. אלפים הוו פ' מנים ות' הוו ט"ז מנים הרי צ"ו מנים ולא מנאן אלא בפרוטרוט והאי קרא חשיב פרטי בככרי דהכתיב שבעים ככר מדלא כתב ע"א ככר ושלשים וששה מנים ש"מ כפול היה ועד דליהוו ק"כ מנים לא הוי ככר: פרטא רבה. שבעים ולהכי קרי ליה פרט דלא הגיע למאה: פרטא זוטרא. כגון חד ככר: והשקל עשרים גרה. פסוק הוא ביחזקאל עשרים שקלים וגו' המנה יהיה לכם אלמא המנה [ה] כ"ה סלעים:

קוביוסטוס. במקום אחר תולין (דף נה:) פרש"י גונב נפשות ואין ענייני כאן ס] גבי גביית כסף ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף נב:) גבי עבדים וסתם עבדים אינן גונבי נפשות ור"ח פירש משחק בקוביא והא דאמר ב) בבראשית רבה שלחני נא כי עלה השחר וכי גנב או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר דרך משחק בקוביא להטמין עצמו לפי שמפסיד ממון בשחוק ומתחייב בהקפה: ומחצה שלם לא החזיר. לא הזכיר לו פסוק ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים השר לקנטרו נתכוון: מנא ליה. [ו] פירוש יש לו לדקדק דבר זה מתוך מה אמרה מלבד קושיא זו: הרי כאן שבעים ואחד מנה. ולא מנאן הכתוב [ז] אלא בפרוטרוט: ומנה של קדש כפול היה. אבל שקלים של חול ושל קדש שוין היו ואת"ל מכל מקום למנינהו במנין ו] ולימא ל"ה מנים וחצי וכן בסמוך דקאמר שהרי כאן צ"ו מנים היה לו למנות במנה ולימא ארבעים ושמנה מנים והוי המנים עפי שלם י"ל דמשקל של מנה לא היה עדיין בימי משה ולא משתמיט קרא באורייתא לכתוב מנה תדע דבפ"ק דכתובות (דף י:) גבי אלמנה אמרי' נקראת אלמנה על שם מנה דעתידי רבנן דמיתקני לה כתובה מנה [ח] ומי כתב קרא לעתיד ואמאי לא דייקי' [ט] כתובת אלמנה דאורייתא אלא ודאי לפי שלא היה מנה בימי משה: והשקל עשרים גרה. הייט מעין כדמתרגם כ' מעין סלע ותימה [י] האמר סלע ד' דינר ושם מעה כסף דינר אלמא איכא כ"ד מעין בסלע ופר"ת שתי פעמים הוסיפו על המשקל בימי יחזקאל היה שקל עשרים גרה הוסיפו שתות על מנה של קדש שבתחלה היה בו כ' סלעים עשאוהו של קדש ששים אבל על השקל לא הוסיפו ז] ובימי חכמים חזרו והוסיפו על השקל שתות מלבד תוספת שבתחלה שהיה של עשרים ועשאוהו של כ"ד והשתא לפר"ת כשנתוסף בימי יחזקאל נעשה מנה של קדש גדול יותר מכפלים משל חול דשל חול לעולם כ"ה סלעים והם עשו של קדש ס' סלעים ובימי חכמים כשהוסיפו על סלעים ממילא נתוסף מנה של קדש ושל חול [כ] וה"פ קרא דיחזקאל והשקל עשרים גרה כלומר מאותם שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה יש במנה של עכשיו [ל] ששים אבל משקלים של עכשיו שנעשו כ"ד לית ביה אלא חמשים בשל קדש וכ"ה של חול: עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם. מה שלא מנה הכתוב בבת אחת ששים שקלים המנה וכן לחלקו בענין זה יש לפרש לפי (דאמרת) שענייני משקלות היו במקדש משקל אחד היה במקדש של עשרים שקלים בה שוקלים מנה של קדש אחר שנתוסף (של קדש) אחד משתות

רבינו גרשום

בכורות במדבר ולא פסק קדושתו. ור"ל אמר [קדשו ופסקו אף] דכתיב פקוד [ם"ם] קדשו ופסקו: בשלמא לר"ל. דאמר קדשו ופסקו כדקאמר טעמא דכניסתן לארץ ישראל קדשו בכורות אלמא דקדשו במדבר ופסקו: אלא לר' יוחנן. דאמר לא פסקו מאי טעמא: ר' יוחנן חזאי בחילמא הילכ' מיסתייעא מילתא דמפרישנא טעמא שפיר אמר קרא היו בהווייתן יהו דקדשו ולא פסקו: שבשבילה תיכנס לארץ. בזכות שתקיימה: ואפכיתו נמי תיובתא. דקאמר איתיבית ר"ל לר' יוחנן ואפכיתו נמי להא דר' אלעזר דאמריתו ר"ל חזאי בחלמא: א"ל. לא מפכינן דהכי קא משמע לן ללישנא דידן. מאי לא קדשו דאמר ר' יוחנן לא הוצרכו ליקדש בכורות במדבר שהרי קדשו במצרים ולא פסק קדושה לעולם: אי הכי היינו לישנא דידן. אין הכי נמי. אלא הא דאפכינן משום דחייב אדם לומר בלשון רבו: בפרטן של לוים. היכא דקא חשיב בני גרשון ובני קהת ובני מררי וכשתצטרף חשבונ' את מוצא כ"ב אלפים וג' מאות: ובכללו. היכא דקא חשיב להו ביחד אינם אלא כ"ב אלפים: דיו לבכור לוי שיפקיע קדושת עצמו: בגיבוי הכסף. כשגבו מכל אחד מחצית השקל וכשתצרפם עולה חשבונם מאתים ואחד ככר ואחד עשרה מנה. כיצד המנה הוא כ"ה שקלים שהוא מאה דינרין. ומאה מחצית שקל הן ב' מנים. נמצא שלשת אלפים מחצית שקל הן ס' מנה שכך הוא ככר של הקדש ס' מנה דילפינן לה מקראי דלקמן דכך הוא הככר מן מאת ככר ומן שבעים ככר. ומזה תוכל להבין כששלשת אלפים עושים ככר אחת כך שלש מאות אלף עושין ק' ככרים ושש מאות אלף מאתים ככרים. והיינו דקאמר מאתים ואחד ככר. וחמש מאות וחמשים מחצית שקלים הן י"א מנה ובנתינת הכסף היכא דעשה חשבון לישראל אי אתה מוצא אלא מאת ככר: או קוביוסטוס. גנב נפש: לבזות עצמו נתכוון ומחצה שלם לא החזיר דעדיין חסר חצי מככר האחד וי"א מנה: ומנה של קדש כפול היה. של מאתים דינר. ומאתים ככר הוו ק' ככר ואחד ככר וי"א מנה כיון שלא היה בהן כדי ככר כפול של קודש לא מנאו הכתוב לא אמר אלא ויהי מאת ככר הכסף והככר וי"א מנה הן אלף שקלים שלמים [ושבע מאות וע"ה] דכתיב ואת האלף וכו': מאי קא קשיא. לרבן יוחנן בן זכאי ומאי דוחקיה דאהדר ליה מנה [של קודש] כפול היה לימא ליה הנך מאת ככר דאמר קרא הוו לצקת ואידך שארא בגנזא הוה מנח: לא הוה יכיל למהדר ליה הכי משום דכתב קרא אחרינא וכסף פקודי העדה מאת ככר ולא כתיב הכא לצקת משום הכי א"ל כפול היה: ומנא ליה. דכפול היה: אילימא מיניה. דההוא קרא וכסף פקודי העדה מאת ככר אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל. שהרי כאן שבעים ואחד מנה. כיצד דהכא כתיב א) שקל דכ"ה שקלים הן מנה ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים הן שבעים ואחד מנה ולא מנאן הכתוב בככר שהרי יש כאן יותר מככר פשוט של ס' י"א מנה ולא מנאו בככר אלא בפרוטרוט פרוטרוט היינו פרטי כלומר בשקלים מנאן דהיינו פרטי. אלמא משום הכי מנאם בפרוטרוט דלית בהו שעור מנה כפול: ודילמא. אכתי מהכא לא שמעינן דמנה כפול הוה דהאי דלא מני להו הני אלף וז' מאות וע"ה בככר משום דכללי דככרי חשיב ופרטי דככר לא חשיב. כלומר מאה ככר. דמאת היינו כלל חשיב כללי דככרי ככר חד דהיינו פרטא דככרי לא חשיב. ולעולם לאו כפול הוה והאי דלא חשביה בככר משום דלא חשיב פרטי בככרי: שהרי כאן ליכא כללא דככרי ולא הוה מאה ככר. אלא שבעים ככר דהיינו פרטי דככרי והרי יש כאן על שבעים ככר צ"ו מנה דאלף ות' שקל היינו צ"ו מנה ולא מנה אלא בפרוטרוט ואם איתא דככר של הקדש פשוט הוה ע"א ככר ול"ו מנה מיבעי ליה אלא מדמנאן בפרוטרוט בשקל ש"מ דככר כפול הוו ולא הוה בהנהו שקלים שעור ככר כפול: ודילמא. לעולם לא הוה

א) נראה דצ"ל דהכא כתיב אלף ושבע מאות שקל וכ"ה שקלים וכו'

שיטה מקובצת

א] אלא בפרוטרוט וכו'. דאם איתא שבעים ואחד ככר ושלשים וששה מבעי ליה אלא מדלא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט אלא אמר רב חסדא מהא והשקל עשרים גרה מתרגמינן מעין ותימה דבסלע יש כ"ד מעין ופרי' ב' פעמים הוסיפו בימי יחזקאל השקל כ' גרה ומנה חול כ"ה סלעים ושל קדש נ' סלעים והוסיפו שתות והיה ס' סלעים ובימי חכמים הוסיפו על השקל שתות מלבד דהיינו כ"ד מעין ולפי התוספות לא היה מנה של קדש אלא נ' סלעים והכי פי' דתנא והשקל כ' גרה כלומר מאותן שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה ושבמנה של עכשיו ששים אבל משקל של עכשיו ששקל כ"ד מעין ליכא רק נ' בקדש: כ' שקלים וכו' עד שלא מנה הכתוב בבת אחת וכו' י"ל דחלקן לפי שלשה ענייני משקלות וכו' וכן מוכח התתום וכו' ככתוב בתוס' ולפ' ר"י דלעיל צ"ל דתלתות ורבעות ר"ל קודם שניתוסף השקל וכן כ"ה שקל מנה דחול (מנה כספא דחול) י"ל קודם שניתוסף ק"ק למה כתב עשרה וחמשה ולא כתב חמש עשרה י"ל עשרה תוספת בקדש חמשה תוספת לשל חול ע"כ גליון ע' מנחות דף סו ע"א: ב] חזאי בחלום. עיין ברש"י במנחות פ"ה ע"ב: ג] וז' מאות ולא קא חשיב להו לכלהו ודקאמר מנה של הקדש כפול היה מנ"ל דאמרינן דלא קא חשיב אלא מאת ככר דהו"ל למחשב ק"ק ככר היינו בלוים דמשה או גנב היה או אינו בקי בחשבונות: ד] אילימא מהאי קרא דאפי' למאי דחשיב איכא ומוכח דכפול היה שהרי כאן מאלף וכו' ולא עשה מהן וכו' שמע מינה כפול היה הילכך לא היה בהו ק"ב מעין שהם שלשה אלפים סלעים ודילמא לא כפול היה דאכתי איכא למבעי: ה] גבי וכו' והרי"ד ז"ל מפ' פירוש שתי הקושיות של הגמ' בבת אחת והאי גנב חשבון הכסף וקוביוסטוס' אמנין של הלוים וגרסינן וקוביוסטוס ולא נראה דא"כ הו"ל למימר גנב וקוביוסטוס ולא הו"ל או קוביוסטוס תוס' חיצוניות: ו] במנין שהוא חשבון גדול י"ל דמשקלה של מנה לא היה עדיין בימי משה. והא דקאמר הכא מאה ואחד ככר וי"א מנה מבעי ליה לאו דוקא דהו"ל למכתב מחשבון ככר אבל מהי"א מנה [לא] יזכיר והתלמוד קצר בלשונו א) יש לדחות כחשבון בבנים כיון שכבר התחיל לעשות חשבונות בככרים תוס' חיצוניות: ז] ובימי חכמים כשהוסיפו הסלעים נתוסף וכו' ועוד י"ל דתוספת אחר היה דבימי יחזקאל הוסיפו על השקל שהיה עשרים גרה ועשאוהו מכ"ד וא"כ מנה של קדש ששים סלעים קטנים שהיו קודם יחזקאל:

א) נראה דצ"ל ויש לדחות דלא רצה למטם כחשבון סמנים כיון וכו'.

א] [ע' רש"י דחולין כז: ד"ה ועוד שאלו וכו' משמע דגרסתו הכא רבן גמליאל וכן בתוס' כתובות נח: ד"ה קוביוסטוס וכו' העתיקו ר"ג אכן בערוך איתא שאל קונטרוקוס הגמון את ר"י בן זכאי] : ב) [הא דלא מייתי מס"ם דחולין נא: דעסקו בה ועי"ש בתוס' נ"ע] :

הגהות צ"ק [א] כדאמר טעם טעמיה כו' : [ב] למאלף : [ג] קרא אלא : [ד] ומנה מאתים : [ה] נ"ל כ' סלעים : [ו] יש לדקדק מתוך מה אמרה דבר זה מלבד קושיא זו הס"ד : [ז] נ"ל אלא בפרוטרוט ש"מ דמנה של קדש כו' והל"ח : [ח] ופריך ומי : [ט] דכתובת אלמנה דאורייתא מנה : [י] הא אמרי' דסלע ד' דינרים : [כ] ור"י פי' דתוספת אחת היתה ובימי יחזקאל הוסיפו על הסלע ועשאוהו של כ"ד מעין וממילא נתוסף של חול ושל קודש וה"פ : [ל] נ"ל עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם והיינו ששים שקלים בין הכל אבל משקלים של עכשיו שנעשו כ"ד לית בה אלא חמישים בשל קודש וכ"ה של חול ומה שלא מנה הכתוב בבת אחת ששים שקלים המנה וכן לחלק בענין זה יש לפרש לפי שלש ענייני משקלות כו' . כצ"ל והל"ח :

הגהות הב"ח (א) גמ' ריש לקיש כדאמר טעמיה אלא : (ב) שם מנא ליה אילימא מיניה דכתיב ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים שהרי כאן שבעים ואחד מנה ולא מנאן הכתוב : (ג) רש"י ד"ה ואפכיתו וכו' ואמריתו א"ר (אמר) ריש לקיש : (ד) ד"ה בפרטן וכו' אלף הס"ד ואח"כ מ"ה בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לשש כצ"ל ותיבת לגלגלת נמחק : (ה) ד"ה מחצה שלם וכו' שהיה לו להשלים החצי כצ"ל ותיבת מן נמחק : (ו) ד"ה כפול וכו' מאתים ככר והככר האחד וי"א מנה היינו האלף : (ז) ד"ה אילימא וכו' שהרי כאן מאלף וז' מאות וע"ה שקלים יוצא : (ח) ד"ה לעולם איכא למימר לא אהדר וכו' למאה קחשיב בככרי ופרטי :

1 ככר = 60 מנה

1 מנה = 25 סלע

80·25 = 2000